

GAVESTRUKTUREN I HERRENS NATTVERD

Innhold: Takksigelsesbønnen
Kristi testamentord
Begrepsglidning i offertermene
Åpenbare og fordekte misbrukj
Den sakramentale forening
Sviket mot Kristi testamentord

Det frelseshistoriske perspektiv belyser tema. Det fremgår av Jesus-historien i de fire evangeliene, som hver for seg er *motstykker til syndefallsberetningen*. Den trofaste Gud har i Jesu tjenerskikkelse oppfylt løftene til fedrene og stilt fram sin ufattelige kjærlighet til en gudfiendtlig verden. Evangelistenes Jesus-historier er beretningen om denne underfulle *framvisning* (epifani), nedskrevet i ettertid – i oppstandelsens perspektiv.

Evangeliene er motstykker til syndefallsberetningen. Guds Messias er Guds lidende tjener i Jesu skikkelse, lydige til døden på korset. Han er ”den andre Adam” (Rom 5:12ff) og Guds ”rettferdige Tjener”, som med sin død i alles sted ble alles frifinnelsesdom for at vi skal leve ved ham (Jes 52:13-53:1ff, Rom 5:12ff). Derfor proklamerer evangeliet en forsonet Gud og oppmuntrer enhver til å la seg forlike med Gud for å leve med ham (2 Kor 5:17ff). Guds vitnesbyrd eller ”bevis” er Kristi oppstandelse fra de døde (Ef 5:2, Heb 7:27, Åp 5). Gud har vitnet på endegyldig vis at den historiske Jesus er Faderens enbårne Sønn og skaperverkets midler (Joh 1:1-3, 14). Han er - ”Guds rettferdighet” (1 Joh 2:1, 2 Kor 5:21) og Guds ”førstegrøde” (1 Kor 15:20), og ved dåpen og troen er han vårt ”levende håp” (1 Pet 1:3).

Syndefallsberetningen og evangeliene viser til en avsluttede hendelser – den ene til fordømmelse, sykdom, lidelse og død, den andre til frifinnelse, fornyelse og evig liv. Adam døde, men adamsnaturen lever og må dø for syndens skyld. Guds enbårne Sønn – ”den Hellige og Rettferdige” (Apg 3:14) lever til evig tid. Historien om Guds frelse for Adams falne ætt pågår med kirkens misjon og de troendes vitnesbyrd inntil dagens ende. I dette perspektiv har evangelistene nedskrevet Jesu innstiftelse av den nye pakts måltid.

Kilden til dette tolkningsperspektiv er Jesus selv. I kraft av sin lidende lydighet opprettet han den nye pakts måltid. Han opptrådte som Guds rene Lam og evige øversteprest da han avsluttet sin disippelundervisning for de tolv. Senere - da den oppstandne Jesus viste seg for disiplene flere ganger, talte han med dem ”om det som har med Guds rike å gjøre” (Apg 1:3). Han repeterte ”det som står skrevet om ham i alle Skriftene, helt fra Moses av og hos alle

Profetene” (Lk 24:27, jf v 44-48). Nytt var utsendelsen av de tolv med dåpbefalingen og løse- og bindemakten fra ham. Det frelseshistoriske perspektiv var “den nye pakt i mitt blod”, stadfestet med takksigelsen under påskemåltid “i den natt han da han ble forrådt”.

Takksigelsesbønnen

Mt 26:-26f - *Mens de spiste, tok Jesus brødet, fremsa velsignelsesbønnen (evlogæsas) /.../ han tok kalken,¹ fremsa takksigelsesbønnen (evkjaristæsas)*... Takksigelsen innrammer Jesu testamentord (Verba testamini). Formen var fri, men innholdet bundet til et bestemt tema - *Guds veldige gjerninger som Skaper og Gjenløser*. Deres underfulle mål bekjenner Jesu testamentord med presise, begripelige ord (jf 1 Kor 14:16-19).

Takksigelsens tema er fremfor alt *Guds trofasthet*, gitt til kjenne med handlende allmakt i jødefolkets historie.² Tross sitt folks ulydighet og frafall, hadde Gud ved sine profeter fornyet løftet til Abraham. Guds utvalgte ”rest” skal få det lovede land i eie, med alle dets goder. Skaperverkets midler – Alfa og Omega, skal skape en ny himmel og ny jord hvor han bor hos sitt folk, og det skal da oppleve tilstander som overgår all forstand, for evig frelst fra alt ondt (Jes 65:13ff, Åp 21:1-8)

Jesus markerer med sin takksigelse at *han* er Israels Herre – gitt til kjenne med Navnet over alle navn: **JEG ER**. Han er den Trofaste, både øverstepresten og lammet. Her oppfyller Gud sine løfter for å være nærværende med sin herlighet (kabod) på en ny og underfull måte. Da Jesus tok kalken,³ sa han, Mt 26:28 – *dette er mitt blod, paktens blod, som utøses for mange (= alle) til syndenes forlatelse*. Jesu siste påskemåltid avsluttet undervisningen i “Skriftene” før deres fullbyrdelse i gudmenneskets død.

Lammet var et skyggebilde (gresk: typos) av Guds rene Lam i Jesu skikkelse. Med sin offerdød har han opprettet den nye pakts gudssamfunn på nådepaktens grunn, synliggjort i vinens og brødets skikkelser, og rakt fram til hans venner for å bli spist og drukket til “min ihukommelse”. Oppfyllelsen medfører både sammenheng og brudd: De tolv representerte Guds folk i den nye pakt. Sammen med dem mintes Jesus Israels exodus fra trelldommen i Egypten.⁴ Og samtidig omkalfatret han den gamle ordning med sin store lidelse som både Øversteprest og offerlam i samme person.

Lukas-versjonen ”den nye pakt” (Lk 22:20) markerer forskjellen mellom lovpakt og nådepakt. Guds *lovpakt* lot Gud beholde alle rettigheter og la pliktene på folket, så overtret-

¹ ”Kalken” representerer her innholdet – vinen. Å drikke *av* kalken betyr å drikke av vinen, Mt 26:27, Mk 14:23.

² 2 Mos 34:5-7. Sal 25:10, 40:11f, 71:16 (22a), 85:11, 89:15, 111:1-5, 138:2. Ord 14:22. Jes 7:14, 40:5, 49:26. Jer 14:9, Joel 2:27.

³ Til uttrykksmåten, jf vredens kalk, Mt 20:22f, 26:39, 42, Joh 18:11. Ordet ”kalken” representerer her innholdet – vinen. Å drikke *av* kalken betyr å drikke av vinen, Mt 26:27, Mk 14:23.

⁴ 2 Mos 13:8-10, jf 2 Mos 24:8, 11. Mt 26:19f, Mk 14:16f, Lk 22:13f.

dels medfører tilregning av synd. Guds nådepakt legger pliktene på Gud og tilkjenner folket alle rettigheter. Med sin lidende lydighet har Kristus oppfylt Guds lov i alle deler og godtgjort verdens synder i alles sted. Om loven blir til evig fordømmelse på grunn av synden, blir Guds nådepakt til evig velsignelse ved dåpen og troen.⁵

På grunn av nådepakten “i mitt blod” stiller Jesus fram Guds nådestol, synliggjort med gaver fra hans bord i den forsamlede menighet.⁶ *2 Kor 3:9f – hadde fordømmelsens embete sin herlighet, hvor mye rikere på herlighet må da ikke rettferdighetens embete være? Ja, det som den gang var omgitt av herlighet, har nå helt mistet sin herlighet. For nå er det kommet en herlighet som er så mye, mye større.*⁷ Jesus fra Nasaret var Guds kjærlighet i tjenerskikkelsen. Hvor Herrens Nattverd blir forvaltet slik han har befalt, der er hans ofrede legeme og blod i brødets og vinens skikkelser. Denne fremvisning (epifani) bekjenner vi med ordene om den oppstandne Kristus, som “*sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd*” (Apostolicum), eller “*sitter ved Faderens høyre hånd*” (Nicenum). Framvisningen er like fysisk-konkret som den Oppstandnes framvisninger de førti dagene før Himmelfartsdagen.

Han “*sitter*” – det vil si i sin posisjon som Kongen ved Guds nådeside, nærværende med handlende allmakt i sitt nåderike på jorden.⁸ “Guds høyre hand” – nådesiden - er ikke langt borte. Kristus er virksom med Ord og Sakrament, og forvaltet på troskapens vilkår, er han nærværende i den forsamlede menighet. Hvor han bor ved troen i dømte menneskers liv, der er han Kongen som rår med sitt nådetilsagn over kropp og sjel. Han er troens rettferdighet *hele veien* (Joh 16:10).

Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament foregriper skaperverkets gjeløsning, når han kommer i synlig herlighet med den nye jord. Enn så lenge fortsetter Jesus-historien i den forsamlede menighet med Ord og Sakrament. Gud har stilt nådestolen fram i Kristi offerdød en gang for alle (Rom 3:25f, Ef 2:19ff), men gaven må deles ut. Kristus vil råde med syndsforlatelsens ord og ved troen virke det liv som vi er skapt til å leve etter Guds gode vilje. Derfor lar han sitt nådetilsagn lyde “for dere”, og lar frelsens pant bli rakt fram for å styrke og bevare oss i en sann tro til det evige liv.

⁵ Gal 3:26f, 4:4f. Nådepakten på grunn Kristi lidende lydighet opphever ikke loven, men legger nådepakten til grunn for lovoppfyllelsen i de troendes liv, Jer 31:31-34. Rom 11:26f, Heb 8:8-12, 10:16f.

⁶ Rom 3:25, jf Lk 18:13. – På Abrahams vis skal ”også vi enfoldig tro vår Skapers og Gjenløseres tydelige, sikre, klare og alvorlige ord og befaling /.../ uten noen tvil eller disputering om hvorvidt det er mulig eller passer for vår fornuft. For denne Herre /.../ er selv den uendelige visdom og sannhet, og kan helt sikkert sette i verk og fullende alt det han lover”, FC SD 7:48.

⁷ Heb 8:8-10, 9:12, 15, 20, 12:24.

⁸ **Apg 3:21.** I reformert oversettertradisjon: ”Ham måtte himmelen *huse*”. Eksempler: NO 1930, Norsk Studiebibel 1998, Svensk NT 1981 (”himlen måtte *behålla* honom”). *Hvor kommer romdimensjonen fra?* Det strider mot Guds ord å tro at Kristus etter sin himmelfart holdes innestengt med sitt legeme i et rom i en himmel fjernt fra oss. Rett oversettelse: ”Ham måtte himmelen *motta*” (el oppta, av deksasthai, aorist infinitiv av dekjomai). Mk 16:19, Lk 24:51, Apg 1:9, 11. Alt er ham underlagt, 1 Kor 15:28.

Kristi testamentord

Kristi testamentord er *Guds åpenbaringsord*. De har samme status som Guds lovåpenbaring på Sinai. Døpte mennesker skal lære å holde Herrens Nattverd, slik han har befalt (Mt 28:20). Alt som blir lært og praktisert i strid med Kristi ord, vitner falskt om Gud og inviterer til spekulasjon (herlighetsteologi).

Testamentordene er mer enn en beretning. De er også *befalingsord* – både “Heisselwort” og “Tätelwort”, for nå å bruke Luthers distinksjon. Kristi befaling ”gjør dette” omfatter *hele* handlingen, som må skje ”samlet, udelt, uendret”.⁹ Det er i seg selv ingen garanti for Kristi legemes og blods realpresens at presten resiterer innstiftelsesordene. Resitasjonen er ikke magi. Herrens Nattverd er ingen privatmesse til gagn for de fraværende ved gjort gjerning. Derfor innskjerper Luther at presten skal framsi eller synge innstiftelsesordene “offentlig og tydelig”.¹⁰

I nåtid er den Oppstandne virksom i den forsamlede menighet. Han legger sitt ord i prestens munn og skaper av ingenting hva hans ord nevner (Mt 18:20). Deretter skal blir “alterets sakrament” bli utdelt og fortært, alt i samsvar med Kristi befaling “gjør dette”. Tilsammen utgjør konsekrasjon, utdeling og spising “*den sakramentale handling*” (*actio sacramentalis*).¹¹ Ordene høres, sakramentet ses, og nattverd gjestene spiser og drikker hva Kristi ord sier han gir. Guds nådepant lar seg ikke beskue på noen annen måte enn med troens øyne i Kristi ord. Også Kristi nattverdlære er korsteologi.

Kristi befaling gjelder *fremsatt* brød og vin, som skal spises og drikkes. Derfor skal uinnvidd brød og vin holdes atskilt, så forsamlingen kan se hva som blir konsekret. Sakramentet er ikke et sakrament utenom den *innstiftede* bruk (extra usum). Det beror på en kortslutning når man anser seg fri til å lagre det tiloversblevne, som regel ved å blande sammen innvidd og uinnvidd! Blir noe tilovers (relicta) etter siste altergjest, skal presten sørge for at det blir spist og drukket umiddelbart (unntatt når organisten blir meddelt etter messen, eller sykekommunion skjer i umiddelbar nærhet til det liturgiske rom eller Herrens bord). En utførligere kommentar gir *FC SD art 7, 83-88*.

Hele den sakramentale handling må skje på *forvaltervilkår*. I denne helhet er Kristi ord det nødvendige vilkår. *Sal 33:9 - Han talte og det skjedde...* Kristi ord proklamerer evangeliet om frelsen “for oss”, og virker evangeliet i sakramentets skikkelser, rakt fram til et synlig

⁹ FC SD 7:84.

¹⁰ Samme 79. *FC SD 7:83f* – “denne “velsignelse eller gjenfortelling av Kristi innstiftelsesord” alene skaper ikke noe sakrament hvor ikke hele nattverthandlingen blir overholdt, slik den er forordnet av Kristus /.../ at man i en kristen forsamling tar brød og vin, velsigner, utdeler, mottar, spiser og slik forkynder Herrens død (1 Kor 11:24-26) – alt sammen samlet, udelt, uendret, slik også St. Paulus framstiller hele handlingen for våre øyne, både brødsbrytelsen eller utdelingen og mottakelsen, 1 Kor 10:16.” Samme 20, 78 (merk “når”).

¹¹ Benevnelsen *actio sacramentalis* har Luther overtatt fra Gabriel Biels kommentar til messens kánon.

pant på Guds nådige sinnelag og samfunn med den sanne Gud. Dette gaveunder markeres med *oppløfting* (elevasjon) av henholdsvis paten og kalk. Ordene lyder for *øret*. Oppløftingen er en synlig markering for tunghørte. Ringer diakonen med *bordklokken* er det en markering for synssvake. Pantet på Guds nådige sinnelag rekket fram og mottas med *munnen*, og blir til velsignelse ved troen, med virkninger for kropp og sjel (1 Kor 11:29f). Nattverdens Herre er ”Kristus, kommet i kjød”, 1 Joh 4:2. Nattverd gjestene mottar hans gave med munnen, og har samfunn med den hele Kristus som led, døde og oppstod etter sin menneskenatur. Ved ham mottar de all Guds velsignelse fra de himmelske verdener (Ef 1:3).

Forvaltet på troskapens vilkår, kan kristne vite for visst at her - ved dette alterbord, blir evangeliet rett forkynt og forvaltet i samsvar med Kristi ord og befaling (jf 1 Kor 2:2).¹² Men reserverer presten seg med åndeliggjørende og bortforklarende ord om Kristi gave, da har menigheten med en røver å gjøre (Joh 10).

Begrepsglidning i offertermene¹³

Apostelen var i sitt arbeid ”en Kristi Jesu tjener som forretter offertjeneste for Guds evangelium, for at hedningene skal bli et velbehagelig offer, helliget ved Den Hellige Ånd” (Rom 15:16). Den apostoliske tjeneste omfatter Herrens Nattverd, forvaltet i samsvar med Kristi ord og befaling. Dette samsvar utelukker arvesyndens råderett. I denne Pauli mening kalte også kirkefedrene nattverdhandlingen for et ”offer”, for takkofferet skjer ikke uten syndenaturens død i tillit til Kristi ord og velgjerninger. Under Herrens Nattverd – og med den gamle pakts påskemåltid som forbilde, ga takksigelsesbønnen et perspektiv på Guds verk i skapelsen og frelsens historie. Vi frembærer takksigelser for Guds trofasthet, som fornyet løftene ved profetene og oppfylte dem i Jesus Kristus.

Overgangen til Nattverdens liturgi var – iflg Justin (d c a65) - stedet for ”å frembære” (gr *prosferein*, subst *prosfora* = offer) brød og vin sammen med gaver til menighetens trengende, fulgt av takksigelser til Gud for hans gaver *til oss*. Ordningen gjenspeiler den overleverte praksis fra aposteltiden (1 Kor 14:16f). I Nytestamentet gjelder denne ordbruk Kristi øversteprestelige offerdød (evangeliene, Apg, Heb) og dertil menighetens takksigelser for Guds gave. *Aldri er ”frembæring” brukt om Herrens Nattverd, eller om frembæring av Kristi legeme og blod for Gud.*

Skriftet **Didakje** (ca 70-90?) innskjerper rett praksis: ”På Herrens søndag skal dere komme sammen og bryte brød og holde takkebønn, etter at dere først har bekjent deres synder, slik at **deres offer** kan være rent. Ingen som lever i ufred med sin neste, må få komme

¹² Det gammellutherske kirkerom markerer denne renlærighet med alterkrusifikset og/eller altertavlen (jf 1 Kor 2:2, 10:14-17).

¹³ Min kilde er Baasland, Ernst & Hvalvik, Reidar, red: De apostoliske fedre i norsk oversettelse med innledninger og noter. Oslo 1997 (1984).

sammen med dere før de er blitt forlikt, for at ikke **deres offer** skal bli vanhelliget. Dette er nemlig hva Herren har sagt: Alltid og alle steder skal de bære fram for meg et rent offer” osv (Uth her. Did 14:1-3, ref Mal 1:11b og 14b). Uttrykket ”deres offer” (thysia) sikter til takksigelses-bønnen (evkjaristibønnen), som begynner med ordene: ”Velsignet være du, Herre, vår Gud” (på hebraisk kalt *barachà*, på gresk kalt *evlogia*).¹⁴

Presten Clemens av Rom (år 96) bekjente Kristus som ”våre offergavers øversteprest”¹⁵. Ordene henspiller på steder i Hebréerbrevet, som bekjenner Guds verk i Jesu død for oss (Heb 2:17-3:1, 4:14-16). Disse og andre steder utelukker at ”våre offergaver” på noen måte medvirker til Guds forsoningsverk (jf 13:15). Opprinnelig ble menighetens ”frembæring” av brød og vin kalt *offertorium* (= frembæring), og takksigelsesbønnen oppfattet som *takkoffer* (Hippolyt).

Glidning i begrepsbruken kan dokumenteres fra slutten av 200-tallet, da man begynte å kalle frembæringen for ”offer gave” (anafora). Etter hvert ble ”frembæring” brukt i omfattende mening om Nattverdens liturgi. Prestens handling kom i sentrum, og til slutt ble hovedsaken *prestens* frembæring av et ublodig offer til frelse for levende og døde (analogt med det levittiske prestedømme).

I den vestlige kristenhet – og i konfrontasjon med gnostisk forakt for den gode Skaperen, ble ”frembæringen” oppfattet som gaver til Gud (biskop *Ireneus* av Lyon, d c 200). Denne oppfatning slo igjennom med biskop *Cyprian* av Kartago (d 252). Siden har Romerkirken oppfattet brød og vin som *frukten av menneskers arbeid*, som frembæres for å bli innbefattet i Kristi offer.

Prestens gjerning i messen ble forstått i analogi med Moselovens bestemmelser om offerprestens frembæring av gaver og offer (jf Heb 5:1, 8:3). Dermed ble evangeliet i de levittiske ofringene tilslørt og glemt. Denne GT-bruk ble katastrofal for kirken. Åpenbaringsordets Gud ble ikke lenger forstått som den nådige Giveren, som gir for sin godhets skyld (Ef 5:2). Med stor konsekvens ble messens indre struktur stilt på hodet og forstått om Guds gode skaperverk, som her vender tilbake og tjener sin Skaper. I denne rangsnudde struktur ble prestens offergjerning til gagn for ”folket”, som ofte var fraværende (privatmesser). Men dermed var ikke folkets medvirkning utelukket. Tankegangen ble retningsgivende for Romerkirkens teorier om ”det evkjaristiske offer”.

Siden høymiddelalderen har Romerkirkens teorier beskrevet Nattverden som en ”*gjenframstilling*” (Gabriel Biel), når kirken *representerer* (gjør nærværende igjen) Kristi offer. Ordbruken postulerer at Kristi legemlige offer på Golgata er det *samme* offer som frembæres i evkjaristien. Bare *måten er forskjellig*, heter det. Den samme Kristus som ofret seg på korset,

¹⁴ Jf Apg 2:46, 20:7, 11, 1 Kor 10:16, 14.

¹⁵ 1. Clemensbrev 36:1. Jf ”vår øversteprest og beskytter”, samme 64:1)

er nå den som ofrer ved prestens tjeneste, med mulighet for hele kirken til å forene seg med Kristi offergave for Faderen.¹⁶

Begrunnelsen er en spissfindig teori om forvandling av brød og vin (transsubstansiasjon) under konsekrasjonen.¹⁷ Til konsekvensene hører sakramentbruk utenom den innstiftede bruk, f.eks. oppbevaring eller utstilling og omkringbæring av hostien. Hvis man bruker ordet ”forvandling” om den sakramentale forening, må ordet gjelde *Kristi skapende ord* over brød og vin. I denne mening kunne *Martin Chemnitz* kalle underet i messen for en ”stor, underfull og i sannhet guddommelig forvandling” (sit e Tom GA Hardt).

Den rangsnudde tankegang strider mot gavestrukturen i Jesu testamentord, og vitner om tilpasning til allmenreligiøse forestillinger om guden som stadig må blidgjøres med godtgjøring. Tilpasningen møter oss i forfinet og fordekt form i *den moderne lutherdom* - i dens lære om menighetens nattverdfeiring forstått som ”virkekräftig frembæring” for Faderen, og Kristus som forener oss med seg selv ”idet han ofrer seg til Faderen” (Borgå-avtalen 1992).

Borgå-avtalen hevder at det er *Åndens* gjerning å gjøre Kristus nærværende i det evkjaristiske måltid. Kan dette være forklaringen til avtalens taushet om Kristi testamentord (i likhet med Leuenberg-avtalen)? I så fall er det en lykkelig inkonsekvens at testamentordene blir fremsagt under Nattverden. Men den nattverdlære Paulus overga ”fra Herren” (1 Kor 11:23), sier ingenting om ”virkekräftig” forkynnelse og *Åndens* medvirkning i Kristi offer. Man overser Kristi ord og forvrenger troens fest med visdom ”nedenfra”. Kristi ord presenterer ingen fortolkning begripelig for fornuften, og overlater oss heller ikke til fortolkernes konklusjonsteologi. Ordene sier presist hva gaven er som mottas med munnen, og en Herrens apostel formidler ingen annen lære enn den han har mottatt fra Herren.¹⁸

Åpenbare og fordekte misbruk

Det vitner om tilpasning til allmenreligion når menighetens nattverdfeiring er vilkåret for Kristi nattverdunder. Men det forholder seg her som med ekteskapet og alt ærlig kulturarbeid: Det består ikke i kraft av vår etterligning, bønn og medvirkning, men i kraft av Guds velsignende ord, innstiftelse og forordning (1 Mos 1:28). Med Kristi testamentord er kristne kalt til å gjøre *denne* nattverd til hva den første nattverd var ”i den natt da han ble forrådt”.¹⁹

¹⁶ “De ser nemlig på sakramentet uten å ta hensyn til Guds og men er derfor at det er noe som **vi** gjør”, .SK Nattverden, 7

¹⁷ Av Luther omtalt som ”sofisteri” (el spissfindig hårkløveri), SA C 6:5. Jf FC Ep 7:22.

¹⁸ 5 Mos 18:15, 18, Joh 17:8, 20, 1 Kor 14:34-15:3, Gal 1:11f, Fil 4:9, 1 Tess 2:13, osv.

¹⁹ Da Paulus siterte Kristi ord, var foranledningen Korinter-menighetens forvrengte nattverdgdustjeneste. Apostelen la vinn på å lære dem *hva måltidet består av*, så de kunne gjøre forskjell på vanlig mat og Herrens legeme og blod, og holde nattverd på rett måte, 1 Kor 11:26-29. Da var det ikke nødvendig å sitere ordene ”drikk alle derav”.

I disse spørsmål gjelder det å holde fast ved Kristi ord. Mt 17:5 - Dette er min elskede Sønn, i ham har jeg velbehag. **Hør ham!** - Et forbilde er jomfru Maria, Joh 2:5 – *Det han sier dere, skal dere gjøre*. Selv ber han for dem som ved apostlenes ord tror på ham.²⁰

Gud er den gode Giveren, som gir for sin godhets skyld, og ikke av noen annen grunn. Årsaken utelukker virkningen, for Gud er en forsonet Gud *før* et mennesket kommer til troen – aldri omvendt (Mt 25:33, Ef 1:1-7). Kun for Guds miskunnhets skyld mottar vi frelsens pant i Sakramentets skikkelser, og tar del i kirkens ssmfunn (communion) med Kristi udødelige legeme og blod.²¹ Vi er tiggere for Gud.²² Gaven er Kristi fortjeneste.²³ Derfor frembærer vi takksigelse for ”Herrens død inntil han kommer” (1 Kor 11:26).

I kraft av sin lydighet under loven, er Kristus alle menneskers eneste rettferdighet for Gud (tilregning) og eneste årsak til syndenes forlatelse (ikke-tilregning). Troen setter sin lit til Kristus, som Gud regner troen til rettferdighet. Troen holder fast ved Kristi verk “for dere”, og har syndenes forlatelse hele veien. Ved troen bor Kristus i dømte mennesker og virker helliggjørelsens frukter. ”*For uten meg kan dere ingenting gjøre*”, Joh 15:5.

Menneskets sans for lovreligion og egenrettferdighet virker den forvrengte gudsdyrkelse. Arvesyndens kraft i menneskets innerste er også virksom i troens bekjennere. Varemærket er egenrettferdighet og glidning i begrepene – fra gave-evangeliet til lovreligion. Sektene ser på sakramentet ”uten å ta hensyn til Guds Ord, og mener derfor at sakramentet er noe som vi gjør”.²⁴ Men den falske åndelighet setter ikke Ord og Sakramentet ut av kraft. Hva Gud har skapt og innstiftet, det består uavhengig av menneskers misbruk og troløshet.

Bekjennesskriftene anvender to kriterier i kritikken mot nattverdmisbruk. (1) Guds ord og befaling, så alt som foregår utenom Guds Ord, er vanhellig i Guds øyne.²⁵ (2) Evangeliet om synderens frifinnelse for Gud ved tro på grunn av Kristi fortjeneste (jf Verba). Kritikken gjelder både åpenbare og fordekte misbruk:

Eksempler på **åpenbar misbruk**: - Bønn til Den Hellige Ånd om forvandling av brød og vin til Kristi legeme og blod (forvandlingsepiklese). - Vinen er erstattet med et surrogat (Mt 26:29). - Sammenblanding av uinnvidd og innvidd. - Utdeling av uinnvidd brød og vin. - Det tiloversblevne lagres, bæres omkring eller stilles ut.²⁶

²⁰ Joh 17:20, 26, jf 14:23, 1 Kor 15:1-3.

²¹ Sal 16:10, jf Apg 13:35-39.

²² Sal 38 og 70, Rom 7:18a.

²³ Joh 3:16, 2 Kor 5.

²⁴ SK Nattverden, 7.

²⁵ SK De ti bud, 93.

²⁶ **Romerkirkens nattverdliturgi** innleder med ”offertoriebønn” over den innsamlede kollekt, brød og vin. Et ledd bes stille av presten: ”Ydmykt og angerfullt ber vi deg: Ta imot oss, Herre, og *la dette vårt offer fullbyrdes slik for ditt åsyn at det tekkes deg*, Herre, vår Gud.” Videre – høyt: ”La oss be til Gud, Den allmektige, *at han vil motta sin Kirkes offer av våre hender*. Til lov og ære for sitt navn og *til hele*

Eksempler på **fordekt misbruk**: – Når man likestiller selvbestemt tro og egne løfter med dåpen, eller gjør dåpen til en trosbekreftende lydighetshandling.²⁷ - Liturgien er underlagt menneskers uinnskrenkede myndighet (Den norske kirke. Høyesteretts dom i “liturgisaken”, 9. april 1986). - Når man supplerer Kristi lydighets fortjeneste med menneskers regler, lik et nytt munkevesen.²⁸ - Læren om *menighetens ”virkekraftige” nattverdfeiring*, som virker Kristi ”realpresens” (åndelig forstått).²⁹

Kristus har gitt sine medarbeidere i prekenembetet et bestemt oppdrag å utøve “Åndens embete” (2 Kor 3:6). De skal forkynne “evangeliet om deres frelse” (Ef 1:13) med løse- og bindemakt fra ham, og til et synlig pant på frelsen, rekke fram evangeliet i sakramentets skikkelser. Derfor utelukker den nye pakts presteembete den levittiske ordning, da den enes gjerning kunne gjelde for andre. Kun Kristi lidende lydighet kommer andre til gode ved den tro som Ånden skaper og bevarer ved evangeliet.³⁰

Vi kan vel under oss med Luther: Hvorfor blir messens gavestruktur forkludret, straks mennesker stiller sin egen gjerning i sentrum? De har trått inn i “*rettferdiggjørelsens sirkel*”, svarer Luther med et megetsigende bilde. Romerkirkens offerprester gjør overtramp med sin frembæring av Kristi legeme og blod som et “ublodig” offer for Faderen. Andre gjør overtramp med spissfindige reservasjoner, opplevelsestrang og nattverdfeiring.

Begrunner man nattverdlæren med troserfaringer, må refleksjoner over menighetens tro med stor konsekvens opphøye troen til *den virksomme årsak*, **som om** troen virker Kristi lege-

verdens frelse.” - I en ”eukaristisk bønn” (etter Verba) heter det - “*vi bringer deg, Herre, livets brød og frelsens kalk, og takker for at du holdt oss verdige til å stå for ditt åsyn og tjene deg*” osv.

²⁷ CA 27:11-14, 38.

²⁸ FC Ep 12:5, 539:10.

²⁹ Noen eksempler fra **bibelhistorien**: Kong Jeroboam, 1 Kong 12:25ff. - De fariseiske *galaterkristne*, Gal 5:1-6. - *Jesabel*, Åp 2:20-23.

³⁰ Apol 24:59. Jf teorien om messens ”ublodige offer”, som presten frem-bærer. Denne ugudelige kult – på linje med Baal-kulten i den gamle pakt, er “*uttenkt mot Guds bud og for å tilsløre Kristi herlighet og troens rettferdighet*”, samme 97. Den er en forførende misforståelse av de levittiske forordninger, samme 52. Den er avgudsdyrkelse, Tr 43, og dragens hale, SA B:2:11.

Luther konstaterer et menneskepåfunn – påstanden at messens offer hjelper menneskene av med syndene, i dette liv og i skjærsilden, SA B 2f (Mt 15:9. *Konsekvensene* er “meget utøy og giftig avguder”, SA B 2:11ff. Foruten læren om skjærsilden, nevner han åndsmanifestasjoner, valfartene, broderskapene, helgenrelikviene og avlaten. Andre konsekvenser er messen holdt for de døde, Apol 12:15, 24:89 27:53, SA B 2:12, FC SD 7:109. Og messen som handelsvare, CA 24:20, Apol 24:13, 28:25, SA B 2:6, 16, Tr 43. Om privatmesser, se CA 24:35, Apol 24:6, SA B 2:8.

Kirkens reformasjon avslørte Romerkirkens messe i dens *irreversible* motsetning til messen i den apostoliske kirketradisjon fra begynnelsen. SA B 2:10. Jf kritikken mot pavedømmet, samme B 4:3, 10f (ref 2 Tess 2:4), og kritikken mot forbønn for og påkallelse av døde, Apol 24:11-12.

Antikrist er virksom i kirken på jorden – med nattverdfeiring på lovens grunn under fromhets skinn, Apol 7/8:4 (ref 2 Tess 2:4). Denne virksomhet består til dagens ende, samme 26:98. Pavedømmet - og likeså Islam, representterer en antikristelig gudsdyrkelse, Apol 15:18, 24:51f, 26:98. Antikrist forbyr presteekteskap, SA C 11:1 (ref 1 Tim 4:1-3). Han påkaller de hellige, samme B 2:25. Vranglærere er antikrister, Apol 8:48. Utelukket er fellesskap med dem, FC SD 7:33. - Begrunnelsen er apostelordets lære fra kirkens Herre.

mes og blods virkelige nærvær – bare ikke i sakramentets skikkelser. I siste omgang må troen være årsak til den *virkekraftige frembæring* for Gud. Men er troen lærens formende kraft, må bekjennelsen til Kristi testamentord være av underordnet betydning. Slike kirker fremstår ikke som kommunionkirker (1 Kor 10:16f), men som tjenestefellesskap på selvbestemte vilkår – med kvasiteologi.

Det hele startet med hjertenes frafall for lenge siden, da kristelige mennesker trådte inn i “rettferdiggjørelsens sirkel”. Med sammenblanding av frifinnelsen (rettferdigerklæringen) og fornyelsen (helliggjørelsen) var premissene lagt for den falske forbrødring. Med påstanden at man var enig om “det sentrale” – om “evangeliet” – var ikke nattverdfellesskap lenger et *mål*, men et *middel* til forbrødring “på tilstrekkelig grunnlag”.³¹ Uten den uforbeholdne bekjennelse til Kristi ord og evangelium, var man enig om “et annet evangelium” (Gal 1:8f).

Den sakramentale forening

Sammen med Romerkirken og de orientalske og ortodokse kirkene holder også den bekjennelsestro lutherdom fast ved sammenhengen mellom *inkarnasjon og nattverd*. Sønnen opptok menneskenaturen i forening med sin guddomsnatur (den personale forening), og like underfull som Sønnens nærvær i Jesu skikkelse var i fortid, er hans virkelige nærvær i nåtid med sitt lege-mes og blod *i sakramentets skikkelser* (realpresens).

Vi vedkjenner oss denne konsensus fordi den er uttrykk for *sann* katolisitet i den apostoliske læretradisjon fra Kristus Jesus.³² Kristi ord skal ikke forstås på noen annen måte enn etter sin bokstavelige ordlyd. Ordene handler ikke om Kristi legemes og blods *fravær*, men om *den sakramentale forening*: Brødet og vinen “er” Kristi legeme og blod i kraft av Kristi allmaktsord.³³ Herrens apostel stadfestet hva Kristus faktisk sier på alle de steder hvor hans ord lyder over brød og vin (1 Kor 10:16). Sett fra *Guds* side, lar han underet skje kun for sin *godhets* skyld. Sett fra *menighetens* side, er kriteriet den *trofaste* forvalter eller delegat som

³¹ “Verre enn den liberale teologi”, sa Leiv Aalen om Menighetsfakultetets “dissentervedtak” i 1973.

³² Om den sakramentale forening: FC Ep 7:7, 15; SD 7:14, 35-39. Jf SK Dåpen 18, Apol 13:5.

CA 10. TT (kursiv her): “Om Herrens Nattverd lærer de at Kristi legeme og blod virkelig er nærværende i nattverden og *blir utdelt og mottatt* der. Derfor blir også den motsatte lære forkastet”. Apologien 10:1 (e sv overs) presiserer: med front mot Zwingli og spiritualistene: “Kristi legeme og blod *i sannhet og etter sitt vesen* (vere et sustantialiter) er til stede i Herrens nattverd og blir *i sannhet (vere)* gitt til dem som mottar sakramentet med de synlige ting, brødet og vinen”.

³³ FC Ep 7:6-8.

Vitnesbyrd fra kirkens historie: *Ambrosius fra Milano, d 397*: “Kristi kjød, som vi ennå i dag tilber i mysteriene (sakramentet i begge skikkelser), og som endog apostlene *././* tilbad i Herren Kristus.”

Konsilet i Efesus, år 431: “Om noen ikke bekjenner at Herrens kjød er levendegjørende, fordi det er blitt Ordets eget kjød - Ordet som gjør alt levende, han være forbannet.”

Athanasianum, 32-34: “Men selv om han er Gud og menneske, er han likevel ikke to, men én Kristus, én, ikke ved en forvandling av Guddommen til kjød, men ved opptagelsen av manndommen i Gud, i det hele én, ikke ved en sammenblanding av vesen, men ved personens enhet”.

handler i Kristi sted med fullmakter fra ham. Denne begrunnelse er gammelt nytt fra kirkens begynnelse.³⁴

Den sakramentale forening må ses i sammenheng med *Jesu undergjerninger* eller ”tegn” under sitt jordeliv, da menneskenaturen i Kristi skikkelse tjente til å åpenbare hans Guddom.³⁵ Andre ganger avsto Kristus fra undergjerninger av hensyn til sitt oppdrag.³⁶ I likhet med oss, var Sønnen i sin for-nedrelse bundet til tid og sted, og samtidig ulik oss - sann Gud og sant menneske forent i sin person.

Forutsetningen for underet i messen - den sakramentale forening, er *det store under* til menneskenes frelse: Sønnens opptagelse av menneskenaturen i forening med sin Guddoms natur. Vi bekjenner Jesu hemmelighet (mysterion) ”unnfanget av Den Hellige Ånd.” Uten denne personale forening, behøvde han selv en sydebærer (Joh 1:29, 1 Joh 2:1f). Og uten den personale forening, ville det ikke vært noen oppfyllelse av Guds lov, og heller ingen Guds forsoning og rettferdighet i Jesu blod (Kol 1:14, Rom 5:9), eller legedom i hans sår (1 Pet 2:24). Men Gud som oppreiste ham fra de døde, har stadfestet at Jesus fra Nasaret er sann Gud og sant menneske, og Gud en forsonet Gud i Kristus og ham korsfestet. Nå er han troens rettferdighet ved Faderens høyre side, hvor han går i forbønn for alle sine.

Foreningen av Guddom og manndom i Sønnens person gjør Kristi ord til *allmaktsord*. Kristus skaper alterets sakrament hvor som helst Nattverden holdes, slik han har befalt. De som mottar gaven med munnen, blir *delaktige* i den *korsfestedes* legeme og blod, gitt for verdens synder. Delaktigheten gjelder ikke den Oppstandne Kristus, for herliggjørelse gir kun åndelige egenskaper. De salige har herliggjorte legemer, men er ikke dermed allestedsnærværende.

Altså må vi bekjenne to ting: (1) Kristus er *lik oss* i alle ting, med unntak av synd, og (2) *ulik oss* i alle ting, grunnet menneskenaturens personale forening med Sønnens guddomsnatur. I denne forening har menneskenaturen del i Guds egenskaper og kan være nærværende alle steder, slik hans testamentord sier. Å påstå at det står oss fritt å tenke som vi vil om disse ting, er det samme som å gi vantroen rom ved Herrens bord.

Kristi testamentord sier presist og like fram hva han gir til et synlig pant på Guds fullbrakte forsoning med verden. Derfor er Kristi gave-evangelium den formende kraft i en evangelisk-luthersk liturgi. Gave-evangeliet ble gitt med løftesord til fedrene i den gamle pakt, ble oppfylt i Kristi lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt, og ble overfgitt til kirken i og med apostelordets lære. Men oppfatter vi hvor *unik og usammenlignbar* denne gavestruktur er? I så fall er virkningen omfattende i den døptes liv og i det oppbyggende

³⁴ Mt 24:45, 28:20, 1 Kor 4:1f.

³⁵ Joh 2:11, 11:40, 12:37, 20:30f.

³⁶ Mt 26:53, jf v 64, 74, 27:40.

menighetsarbeid. Alt i kirken må på en eller måte bevitne Guds universelle nåde, gitt med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet.

I læren om den sakramentale forening er den bekjennelsestro lutherdom den gamle kirkes talerør inn i protestantismens kirker og trossamfunn, så gjennomsyret av skepsis og biblesistisk snusfornuft. Fra det hold ble Luther stadig anklaget for å ha stanset kirkens reformasjon “på halvveien”. “Videre fram”, lød utålmodige ånders rop (jf pietismens reformprogram). Med falske alibier og for å tekkes fornuften tilslører man Kristi likeframme og presise ord om alterets sacrament.

Sviket mot Kristi testamentord

Luther oppfattet Kristi skaperord og gavestrukturen i Herrens nattverd: ”*Dette er mitt legeme, som gis for dere til syndenes forlatelse*” osv. Ordene forkynner evangeliet ”purt og rent” (CA 7). Derfor er hovedsaken i messen Kristi testamentord og gave. Hovedsaken er messens regel og rettesnor (kànon). De regulerer først av alt “*den sakramentale handling*” (actio sacramentalis), en benevelse Luther overtok fra Gabriel Biels kommentar til Missa Canonis. Denne begrepsbruk ligger under over alt hvor bekjennelsesskriftenes taler om ”nattverden”.

Den formende kraft i reformerte tradisjoner siden Zwingli, Calvin og Bucer er ikke Kristi testamentord, men en dualistisk (todelt) og omfattende virkelighetsteori: “*Det endelige kan ikke romme det uendelige*”. Med stor konsekvens reflekterer man over menighetens tros-erfaringer og bortforklarer eller reserverer seg mot Kristi ord ved hjelp av dunkle steder tekster som handler om noe annet (f eks Joh 6:47-63, Sal 138).

Fremgangsmåten søker legitimitet i partenes endrede posisjoner siden reformasjonstiden og sammenfall i “det sentrale”. Leuenbergkonkordiens påstand - at reformasjonstidens fordømmelser ikke lenger er treffende, forveksler ønskemål med nødvendig vilkår. Man tilslører Kristi testamentord med åndeliggjørende formuleringer og rangerer fortsatt uenighet som “ikke kirkesplittende”. Da må det tilslørende kompromiss ha prioritet framfor Kristi ord. Uten stillingtagen til Kristi testamentord, er nevnte påstand ubegripelig.

Den oppnådde enighet tilsløret skiller som består. Her er intet oppgjør med bønn om tilgivelse for åndeliggjørende bortforklaringer. De består i kraft de gamle bekjennelser (jf Borgå-avtalen, Leuenberg-avtalen osv). Her kommer ikke kirkefelleskapet til uttrykk i troens fest, men i *tvilens måltid*, med forbehold om menighetens virkekraftige nattverdfeiring eller andre trosyttringer. Også skinnteologi krever sakssvarende uttrykk for øye og øre.

Ekumeniske avtaler lar presten forvalte Herrens Nattverd med reservasjoner mot Kristi testamentord. Da lærer ikke døpte mennesker å holde Kristi befalingsord, men å bryte dem med et *tvilens måltid* på egenrettferdighetens grunn. Slikt er ødeleggende for kirken.

Et eksempel - *Borgå-avtalens* lære om ihukommelsen (anamnesen): Den er “*Kirkens virkekræftige forkynnelse av Guds mektige gjerninger. Selv om vi er ute av stand til å tilby Gud et verdig offer, forener Kristus oss med seg selv i det han ofrer seg til Faderen. Dette er det ene, hele, fullkomne og tilstrekkelige offer som han har gitt for oss alle*” (pkt 32h).

Poenget her er ikke de dunkle, unnvikende ord om “seg selv” og “seg”, men kirkens medvirkning i Kristi Golgata-offer i fortid og nåtid. Denne sammenkobling har ingen bibelteologisk begrunnelse, men er en tilpasning til Romerkirkens teorier om ”det eukjaristiske offer”, i strid med Guds gaverettferdighet i sakramentets skikkelser (jf n 19 og 27).

Et annet eksempel er *Leuenberg-konkordiens* reservasjoner med vekt på troserfaringer (pkt 15) og menighetens nattverdfeiring med henvisning til “den oppstandne Herres nærvær mellom oss” (pkt 16). Man tenker seg den Oppstandnes nærvær med sitt legeme og blod “gjennom sitt løftesord”, og mottagelsen *forbundet med* “akten å spise og drikke” (pkt 18-19).³⁷ Dette er gammelt nytt fra den kompromissvillige Filip Melanchton. Endrede posisjoner? Med hensyn til moderne lutherdom – ja. Avtalen vitner om troløse parter, fremmede for den sakramentale handling, rettferdiggjørelsens sakrament og kirkens kommunion i prestens forvaltergjerning. Vårt beste tilsvaret er Konkordiebokens bekjennelser.

Zwingli's påstand høres fortsatt over lærekatetre: Lutheranerne lærer en *konsubstans-teori* om Kristi legemes og blods nærvær ”i, med og under” brød og vin. Det er feil. Preposisjonsbruken er en sekundær talemåte, og ingen teori om brødets og vinens forbindelse med Kristi legeme og blod. Vi bekjenner med Guds hjelp Kristi ord, som er alle kristnes skyldighet: Brødet ”er” Kristi legeme, og vinen ”er” Kristi blod. Herlighetsteologi fordriver vi dit den hører hjemme (Joh 8:44).

Filip Melanchton tilpasset nattverdlæren i den hensikt å overvinne splittelsene ved hjelp av kirkefelleskap på tilstrekkelig grunnlag. Han påstod at brødet og vinen er Kristi legeme og blod *samtidig* med vår mottagelse *med munnen* (filipisme). Det er vanskelig å forstå at kirkens representanter i valgte posisjoner lærevedtak med politikerskjønn fremfor bekjennelsen til Kristi testamentord. De er nederlagsdømt allerede (Åp 17:4-6, 12-14).³⁸

³⁷ Leuenberg, pkt 15: ”**I nattverden** skjenker den oppstandne Jesus Kristus **seg** i sitt legeme og blod som han har gitt for alle, **gjennom sitt løftesord med brød og vin**. Han gir oss **derved** tilgivelse for syndene og frigjør oss til et nytt liv i tro. Han lar oss på nytt **erfare** at vi er lemmer på hans legeme. Han styrker oss **til tjeneste** for nesten.”

Pkt 16: ”**Når vi feirer nattverd**, forkynner vi Kristi død – ved hans død har Gud forsonet verden med seg selv. Vi bekjenner **den oppstandne Herres nærvær mellom oss**. I gleden over at Herren **er kommet til oss**, venter vi hans komme i herlighet.”

Pkt 18: ”**I nattverden** skjenker den oppstandne Jesus Kristus **seg** i sitt legeme og blod som han har gitt for alle **gjennom sitt løftesord med brød og vin**. Slik gir han **seg selv** uten forbehold til alle som mottar **vin og brød**, troen mottar **måltidet** til frelse...”

³⁸ Jf Åp 14:12, Sal 31:18f, 97:7, 2 Tess 2:3, Jes 51:7f).

Kjernen i kirkens fornyelse

er Kristi ord over fremsatt brød og vin. Kristus er kirkens Lærer i Den Hellige Skrift, og hans nattverd er rettferdiggjørelsens sakrament. Kristus gir i sakramentets skikkelser pantet på Guds nådepakt i sitt blod. Han lar oss høre evangeliet, se det og motta det med munnen. Vi har samfunn med den levende Gud i disse underfule gaver, og dermed samfunn med Guds kirke i himmelen og på jorden. Alt sammen er Kristi lydighets fortjeneste til *syndenes forlatelse, liv og salighet* for den troende kirke.³⁹ Alternativet er vantroens fluktveier og falske forbrødring.

Luther bekjente Kristi testamentord på nytestamentlig vis, da han stadfestet dem i deres likefremme og presise mening (Første bud m forkl, LK). Det er hva kristne skylder å gjøre for skaperverkets mellommann og verdens gjengløser. Hans *skaperord* lyder over fremsatt brød og vin, og underet skjer. Likeså suverent og eksklusivt lyder hans *tydningsord* - ”dette er”, og hans *befalingsord* til apostlene og deres etterfølgere, og til alle Jesu venner – ”gjør dette til min ihukommelse”. Alle skal vi anvende hans velgjerninger – enhver på seg selv, og – så sant mulig – motta dem “ofte”.

Den norske kirkes avtaler om kirkefelleskap med kirker i reformerte tradisjoner er avtaler “på tilstrekkelig grunnlag”. Bekjennelsestro lutherdom gir ikke rom for reservasjoner mot Kristi testamentord, men vedkjenner seg oppgaven å være talerør for den gamle kirke siden aposteltiden: Vi bekjenner ikke på reformert/pietistisk vis, men stadfester på nytestamentlig vis Kristi legemes og blods realpresens i sakramentets skikkelser. Ordets etterfølgere kjenner Kristi hyrderøst på apostelordets lære fra Skriftens Herre. De følger ham ved holde seg unna de dårende røster og fly den fremmede (Joh 10:1-10, Rom 16:17).

E-post: kaare.svebak@gmail.com

³⁹ ”**Den nye pakt i mitt blod**” – er en tilregning av syndenes *forlatelse* (el frifinnelse). Årsaken er Kristi lidende lydighet. Den gamle lovpakt var tilregning av syndenes fordømmelse. Årsaken var alles ulydighet for Gud. Det evan geliske prekenembete er unikt: 2 Kor 3:3-11, 5:14-21...Jf Jer 31:31-34, Rom 11:26f, Heb 8:8-12, 10:16f. – Illustrerende er Jesu sidestilling av de to begre: “Mitt beger” som disiplene får drikke, og “det beger jeg skal drikke”, Mt 20:22f. :Det ene er ”den nye pakt i mitt blod”, Lk 22:20, 1 Kor 11:25. Det andre det beger som Faderen ga Kristus å drikke, Mt 20:22f.;jf 21:39, 42a. Jf Jesu offerbønn I Getsemane - “skje din vilje”, Mt 26:42, og Jesu ord til disiplene, Joh 18:11 – *Skulle jeg ikke drikke det beger Faderen har gitt meg?*